

Pia Forsberg
Utvecklingssekreterare

Remissvar gällande promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör, Ds 2021:7

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta

att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen

Sammanfattning

Lunds kommun har ombetts att besvara remiss gällande promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7) som redogör för uppdraget att utreda hur principen om barnets bästa kan stärkas vid beslut om upphörande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). De författningsändringar som föreslås i utredningen syftar till att säkerställa trygghet, säkerhet och stabilitet för barn som vårdas enligt LVU och socialtjänstlagen.

Socialnämnden i Lund ställer sig positiv till intentionen i utredningen som syftar till att stärka principen om barnets bästa vid upphörande av vård enligt LVU, men anser sammanfattningsvis att redan dagens lagstiftning ger utrymme för de förflyttningar mot barnets bästa som utredningen vill åstadkomma. För att möjliggöra utredningens intentioner måste även arbetet med att säkerställa hög kvalitet i det sociala arbetet betonas. För att möjliggöra att principen om barnets bästa stärks krävs hög kvalitet vid varje avvägning och bedömning som görs och vid varje beslut som fattas.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2022.

Underlag för beslutet

- Promemoria Barnets bästa när vård enligt LVU upphör, Ds 2021:7.
- Socialförvaltningens tjänsteskrivelse 2021-04-26 Remissvar gällande promemorian Barnets bästa när vård upphör.

2021-04-27

Diarienummer

SO 2021/0065

Ärendet

Utredningens innehåll

I april 2020 uppdrog regeringen åt en särskild utredare att lämna förslag om hur principen om barnets bästa kan stärkas vid bedömning om upphörande av vård enligt LVU, den så kallade Lilla hjärtat-utredningen.

Utredningen konstaterar att socialnämnden redan i dag har flera olika verktyg som kan användas för att tillgodose barnets behov i samband med upphörande av LVU, till exempel bestämmelser om flyttningsförbud och tillfälligt flyttningsförbud enligt 24 och 27 §§ LVU och bestämmelser om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken, som skyddar barn från att skiljas från det familjehem där barnet har sin trygghet. Dessa bestämmelser syftar till att tillvarata barnets bästa. De ändringar i LVU och SoL som föreslås, ger enligt utredningen dels socialtjänsten ytterligare verktyg för att säkerställa att barn inte återvänder till en hemmiljö som inte är trygg, dels förtydligar de socialtjänstens ansvar att använda verktygen.

Utredningen har haft i uppdrag att ta ställning till om barnets bästa ska utgöra ett självständigt rekvisit vid bedömning av upphörande av vård enligt LVU och gör bedömningen att så inte bör vara fallet. Som skäl anför utredningen att vård enligt LVU är en starkt ingripande åtgärd för det enskilda barnet och för barnets vårdnadshavare. Det är därför mycket viktigt att kraven på rättssäkerhet i lagstiftningen upprätthålls. Rekvisiten för när tvångsvård ska inledas och upphöra måste vara klara och förutsebara. Lagstiftningen ska alltså undvika formuleringar som är så allmänna att de kan ge upphov till tolkningsproblem och subjektiva bedömningar. Det är svårt att ange några konkreta omständigheter som skulle kunna utgöra barnets bästa då det är olika för olika barn, menar utredaren.

Utredningen gör därmed bedömningen att en lagändring, som innebär att barnets bästa ska utgöra ett självständigt rekvisit vid bedömningen av om vård enligt LVU ska upphöra, inte bör införas. Istället avser utredningen att stärka barnets bästa genom de förslag till skärpta krav i regelverken som framförs och som bedöms uppfylla grundläggande rättssäkerhetskrav och som inte skapar tillämpningsproblem för socialnämnderna och domstolarna.

Utredningens förslag

1. Principen om barnets bästa stärks i samband med bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra

Utredningen föreslår att en bestämmelse införs i 21 § LVU som innebär att socialnämnden inte får besluta att vård ska upphöra

2021-04-27

Diarienummer

SO 2021/0065

förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på *ett varaktigt och genomgripande sätt*. Enligt nuvarande lagstiftning ska vård enligt LVU upphöra när den inte längre behövs. Förslaget omfattar barn som vårdas enligt 2 § LVU, dvs. på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet.

Att det ska vara fråga om en varaktig och genomgripande förändring innebär att den bör ha en mer permanent karaktär och att det inte bör räcka med mindre förbättringar. Vad som ska utgöra en varaktig och genomgripande förändring bör bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Kammarrätterna har redan idag i olika avgöranden kommit fram till att för att vården ska kunna upphöra ska både de förhållanden som föranledde vården liksom barnets vårdbehov ha upphört, och att dessa förändringar behöver vara av varaktig och genomgripande karaktär. Utredningens förslag ska därmed ses som en kodifiering av praxis. Genom att i lagstiftningen lyfta upp och kodifiera praxis markeras vikten av att vården inte får upphöra för tidigt. Förslaget medför enligt utredningen en tydlighet för socialnämnden, och är viktig för barn och vårdnadshavare ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Vidare föreslås en skyldighet för socialnämnden att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud i samband med att frågan om vårdens upphörande prövas, vilket innebär en skärpning jämfört med den möjlighet socialnämnden har idag till sådan åtgärd.

Förslaget omfattar både barn som vårdas med stöd av LVU och SoL. Enligt gällande lagstiftning (24 § LVU) får förvaltningsrätten, efter ansökan av socialnämnden, för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett enskilt hem om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet. Utredaren menar att förslaget säkerställer att socialnämnden beaktar bestämmelsen om flyttningsförbud.

2. Socialnämndens skyldighet att överväga överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken tidigareläggs

I utredningen föreslås att socialnämnden, senast när barnet varit placerad i samma familjehem under två år, särskilt ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden. Förslaget innebär därmed en tidigareläggning av den skyldighet som socialnämnden har idag och som gäller när barnet varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes (13 § LVU och 6 kap. 8 § SoL). Övervägandet ska göras när det är uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den som har tagit emot barnet. Ett övervägande senast efter två års placering i familjehem

2021-04-27

Diarienummer

SO 2021/0065

kan medföra att fler fall kan komma under domstolens prövning och att fler vårdnadsöverflyttningar kan komma till stånd i de fall förutsättningarna är uppfyllda, menar utredningen.

3. Socialnämnden ska följa upp barns situation efter det att vård enligt LVU har upphört

I utredningen föreslås en skyldighet för socialnämnden att följa upp situationen för den som är under 18 år efter att vård enligt LVU har upphört oavsett samtycke från vårdnadshavaren och den unge, om han eller hon har fyllt 15 år. En uppföljning ska avslutas senast sex månader från det att socialnämndens uppföljningsskyldighet inträder. Enligt nuvarande lagstiftning har socialnämnden möjlighet, men inte skyldighet, att besluta om uppföljning om barnet bedöms vara i särskilt behov av stöd och skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas. Syftet med förslaget är att öka tryggheten och stabiliteten för barn efter avslutad vård.

4. Socialnämnden får befogenhet att besluta om drogtestar för vårdnadshavare och föräldrar till barn som vårdas enligt LVU. Utredningen föreslår att socialnämnden får befogenhet att i vissa situationer besluta att en vårdnadshavare eller en förälder till barn som vårdas enligt LVU ska lämna prov för kontroll av om han eller hon är påverkad av alkoholhaltiga drycker, narkotika m.m. Detta gäller både inför umgänge och inför prövning av om vård ska upphöra. Ett sådant beslut får endast fattas i den mån åtgärden är försvarlig med hänsyn till dess syfte och övriga omständigheter. Syftet med förslaget är att ge socialnämnden ytterligare verktyg för att kunna göra säkrare bedömningar inför umgänge och inför prövning om vård enligt LVU kan upphöra.

Ett beslut av socialnämnden om att en vårdnadshavare eller en förälder ska lämna sådant prov föreslås kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beredning

Ärendet har beretts vid enheten för resurs och utveckling tillsammans med berörda enhetschefer inom utredningsenhet Barn och unga.

Barnets bästa

Utredningens bedömer att dess förslag bidrar till ökad trygghet, säkerhet och stabilitet och till att ytterligare stärka barnets bästa för barn som vårdas enligt LVU och socialtjänstlagen.

2021-04-27

Diarienummer

SO 2021/0065

Ekonomiska konsekvenser

Utredningen bedömer att förslaget om skyldighet för socialnämnden att följa upp ett barns situation efter avslutad vård ökar kostnaderna för kommunerna. Övriga förslag bedöms endast medföra marginella kostnadsökningar för kommunerna.

Föredragning*Socialnämndens övergripande kommentar till utredningen*

Utredningens olika förslag för att stärka principen om barnets bästa vid upphörande av vård enligt LVU, bygger på skärpt lagstiftning och nya skyldigheter för socialnämnden. Socialnämnden i Lund vill emellertid framhålla att de förändringar för barnets säkerhet och trygghet som de föreslagna författningsändringarna syftar till kan genomföras redan inom ramen för befintlig lagstiftning. Som konstateras även i utredningen förfogar nämnden redan över flera i lag reglerade möjligheter till åtgärder för att säkerställa barnets trygghet och säkerhet. För att möjliggöra utredningens intentioner bör det också vara av vikt att betona arbetet med att säkerställa hög kvalitet i det sociala arbetet - i alla de avvägningar, bedömningar, åtgärder och beslut som blir aktuella i beredningen av ett ärende under tvångslagstiftning. Det är därmed viktigt att lyfta fram kvalitetsutveckling, hög yrkeskompetens samt tillräckliga resurser för att socialtjänsten ska kunna fullfölja det som redan dagens lagstiftning möjliggör.

Det finns vidare en motsättning mellan utredningens förslag och det förhållande att tvångsvård ska övergå till frivillig vård så snart detta anses möjligt. Det vanligaste är att vård enligt LVU övergår till vård enligt socialtjänstlagen, men med oförändrat innehåll i vården. De författningsändringar som nu föreslås tar istället sin utgångspunkt i de situationer där vård enligt LVU har bedrivits i främst familjehem och där föräldern sedan önskar vårdens upphörande och att barnet återförenas med föräldern i deras hem. I dessa situationer finns redan idag möjlighet att reglera detta inom LVU, i besluten rörande flyttningsförbud och umgängesreglering.

Flyttningsförbud

Utredningen föreslår en skyldighet för socialnämnden att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud i samband med att frågan om vårdens upphörande prövas. Dagens lagstiftning, där övervägande om flyttningsförbud är en möjlighet men inte en skyldighet, ger emellertid redan de förutsättningar som det nya förslaget syftar till. Att införa en skyldighet att i varje ärende överväga flyttningsförbud kan uppfattas som att förslaget utgår från

2021-04-27

Diarienummer

SO 2021/0065

ett antagande om att föräldrar och socialnämnd vanligtvis inte kommer överens om hur en planerad hemflytt ska genomföras. Erfarenheten i förvaltningen är istället att det i de allra flesta fall då vård med stöd av LVU ska upphöra finns ett gott samarbete med föräldrar och familjehem. I de fall det saknas samstämmighet och nämnden vill säkerställa att flytten sker med beaktande av barnets bästa och att separationen från familjehemmet behöver ske gradvis, så ges denna möjlighet redan inom rådande lagstiftning.

Överflyttning av vårdnad

Det är tveksamt om den föreslagna ändringen att tidigarelägga övervägande om överflyttning av vårdnaden från tre till två år, kommer att få några effekter i praktiken. Förutsättningarna för att flytta vårdnaden bestäms av familjehemmets, barnets och förälders inställning, och det är oftast "för tidigt" för flera parter att flytta vårdnaden inom den tidsgräns som finns idag. Det är därför inte vanligt att vårdnaden flyttas efter tre år, utan frågan om vårdnadsöverflytt blir först relevant då barnet varit placerat ännu längre i familjehemmet.

Uppföljningsskyldighet

Det bör tydliggöras att förutsättningarna kring upphörande av LVU skiljer sig beroende på om vården stöds av 2 § LVU eller 3 § LVU. Då förutsättningarna för vården har varit brister i hemmiljön, som avses i 2 § LVU, kan det vara relevant att följa upp vården efter avslutad placering. Lagförslaget medför att det *ska* vara en skyldighet för nämnden att följa upp vården upp till sex månader, vilket det finns skäl att ställa sig tveksam till. Det måste vara förutsättningarna i det enskilda ärendet som är vägledande, och därför bör lagförslaget istället formuleras som att nämnden *bör* följa upp vården. Det viktiga är att beslut om uppföljning grundas på en individuell bedömning och att den kan anses vara till nytta för att säkerställa barnets bästa. Uppföljningsskyldigheten kan också komma att innebära att en familj kan ha ett ärende öppet i två olika kommuner samtidigt; exempelvis om familjen flyttat samt om tidigare kommun har beslutat om uppföljning och familjen under samma tid söker hjälp i den nya kommunen. Konsekvensen kan bli att tidigare ansvarig kommun har ett mer långtgående ansvar även för personer som inte längre är kommuninvånare. Detta är redan idag en känslig fråga mellan kommuner om vem som ska vara ansvarig då det inte är helt tydligt var familjen bor eller hur planeringen ser ut framåt.

Drogtester

Förslaget om drogtester riskerar att få negativa effekter som inte gynnar barnets bästa. I de fall då det inte finns en gemensam syn

2021-04-27

Diarienummer

SO 2021/0065

mellan förälder och socialnämnd kring drogtest, så kommer det sannolikt inte att leda till en bättre situation för barnet om nämnden beslutar om detta med tvång. Finns det tveksamheter kring förälders drogfrihet måste det vara något som öppet diskuteras mellan nämnd och förälder. Om förälder inte samarbetar finns det redan idag en möjlighet för socialnämnden att påverka graden av umgänge eller planering för hemflytt, till exempel genom umgängesreglering och flyttningsförbud.

I förslaget beskrivs också att socialnämnden får befogenhet att besluta om drogtest *i vissa situationer*. Detta är en oklar formulering som lämnar åt socialnämnden att bedöma vilka specifika situationer som avses, vilket kan leda till olika bedömningar och tolkningar av lagen och därmed till rättsosäkerhet för individen.

Om möjlighet till beslut om drogtest genomförs anser förvaltningen liksom utredaren att detta måste vara möjligt att överklaga. Även här finns emellertid en risk för negativa effekter för barnet, då det kan leda till ytterligare processande mellan socialnämnd och förälder.

Barnets bästa som ett självständigt rekvisit

I remissdirektivet ombeds socialnämnden också lämna synpunkter på ställningstagandet om barnets bästa som ett självständigt rekvisit vid upphörande av vården enligt LVU. Socialnämnden är enig med utredningen på denna punkt. Barnets bästa kan inte formuleras som ett självständigt rekvisit, då det är ett alltför oklart begrepp som blir svårt att tolka på ett likvärdigt sätt. Lagstiftningen ska ge vägledning och förutsättningar för att det enskilda barnet får vård efter behov och att vården formas på det sätt som anses vara bäst för just det barnet.

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande i ärendet och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Annika Pettersson
socialdirektör

Beslutet skickas till

För verkställighet eller motsvarande åtgärd:
Kommunstyrelsen

För kännedom: